

A.G. Semenov

Diagnosis of strategy for enforcement of competitiveness of construction enterprises in conditions of sustainable development

Theoretical approaches to the formation of the concept of "strategic competitiveness of the enterprise" are studied. It is revealed that the main sign of maintaining the competitiveness of the enterprise in the strategic dimension is its ability to maintain a competitive position in the long run. The method of the Boston Consulting Group was used to diagnose the strategic competitiveness of developers in Kyiv.

Key words: competitiveness, strategic competitiveness, sustainable development, analysis, strategy, development of measures.

Посилання на статтю:

АРА: Semenov, G. (2018) Diagnosis of strategy for enforcement of competitiveness of construction enterprises in conditions of sustainable development. *Shliakhy pidvyshchennia efektyvnosti budivnytstva v umovakh formuvannia rynkovykh vidnosyn*, 38, 270–276.

ДСТУ Семенов А.Г. Діагностування стратегічної конкурентоспроможності будівельних підприємств в умовах сталого розвитку [Текст] / А.Г. Семенов// Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин. – 2018. – № 38. – С. 270–276.

УДК 658.012.8

Т.Ю. Цифра¹,

канд. екон. наук, доцент кафедри економіки будівництва,
ORCID: 0000-0001-7891-0467

Н.В. Боліла¹,

старший викладач кафедри економіки будівництва,
ORCID: 0000-0002-3353-8347

¹Київський національний університет будівництва і архітектури, м. Київ

О.О. Молодід²,

канд. екон. наук, старший науковий співробітник
ORCID: 0000-0001-8211-3460

²ДП «НДІБВ», м. Київ

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ІМУНІТЕТУ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Розглядаються особливості формування економічного імунітету будівельних підприємств. Запропоновано задля удосконалення механізмів превентивного захисту та забезпечення підприємств від втрати життєздатності та подальшої самоліквідації або банкрутства систему, яка дозволяє ефективно виявляти існуючі ризики та загрози із боку мікро- і мезо- і макросередовищ і оперативно реагувати на них засобами попередження через економічний імунітет. Запропоновано нову дефініцію «економічний імунітет» підприємства, який включає в себе підсистеми моніторингу, раннього розпізнавання внутрішніх і зовнішніх загроз, оцінювання ступеня небезпеки (ризиків), знешкодження, ухилення або нейтралізації і формування «пам'яті» про загрозу через систему

індикаторів. Виявлено основні прямі і опосередковані ознаки погіршення економічного імунітету підприємства.

Ключові слова: економічна безпека, економічний імунітет, моніторинг, загрози, механізм, будівельне підприємство.

Постановка проблеми. Особливістю сучасного розвитку економічної системи усіх країн є цифрова трансформація процесів функціонування економіки, посилення внутрішньої і зовнішньої інформаційної взаємодії усіх ланок економічної системи, у тому числі інформаційного середовища підприємств. Внутрішнє середовище підприємства поступово перетворюється із низки окремих відділів, центрів відповідальності і прийняття рішень в єдиний інформаційний простір, у рамках якого кожен відповідальний виконавець може використовувати бази даних, бачити графіки і структуру внутрішніх процесів, вплив інших учасників на сферу власної діяльності тощо [1-3]. Більша відкритість, взаємозалежність і швидкість протікання бізнес-процесів, необхідність впровадження без паперового обміну інформацією на мікро- мезо- і макрорівнях [4-6] призводять до того, що будівельним підприємствам необхідно адаптуватись до нових моделей розвитку, впроваджуючи інформаційні технології та системи взаємодії із іншими учасниками будівництва [1-3, 5]. При цьому ключовим завданням постає формування системи економічної безпеки підприємства, здатної в умовах цифровізації економіки з високою точністю виявляти і нейтралізувати загрози розвитку і функціонуванню, що і визначає актуальність дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема щодо формування і підтримки достатнього рівня економічної безпеки будівельних підприємств в економічній науці не є новою. У різні часи низку завдань щодо вирішення цієї проблеми розв'язано у працях Стеценка С.П. [4-5], Федосової О.В. і Молодід О.О. [6-7], Мігуса І.П. [8], Фісуненка П.А., Шевченко К.І., Лаже М.В. [9], Пушкар Т.А., Дяченко К.С. [10], Черевко О.В., Дмитренко В.І. [11].

Завдання щодо формування економічної безпеки на національному рівні вирішували О.І. Амоша, С.С. Аптекарь, М.Г. Білопольський, С.І. Юрій, І.І. Подік, на регіональному і галузевому рівнях С.П. Стеценко [5], на рівні окремих підприємств Я.Д. Крупка, М.С. Пушкар, П.Я. Хомин та ін., теоретичні підходи до визначення поняття «економічна безпека», «ризики» і «загрози» наведено у роботах А.М. Штангрета, С.В. Приходько, В.В. Вітлінський.

Сьогодні систематичні дослідження щодо економічного імунітету організації системно досліджує наукова школа професора Wang Yihua з університету Цінхуа та його послідовник Чжан Цзянгуанг, дослідник Технічного університету м. Ухань, який запропонував систему індексу оцінки імунітету підприємства.

Не дивлячись на значний науковий доробок названих вчених, потребує подальшого розгляду, удосконалення і розвитку система попередження загроз економічній безпеці підприємства в умовах цифровізації економіки, а також формування т.зв. «економічного імунітету» підприємств, розвиток теоретичних підходів і практичних рекомендацій щодо впровадження цього поняття.

Формулювання цілей статті (постановка завдання) провести наукові розвідки щодо впровадження поняття «економічний імунітет» та розробити механізм формування економічного імунітету в діяльність будівельних підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Особливістю українського будівництва є те, що чимало вітчизняних будівельних підприємств мають вкрай низьку фінансову стійкість, яка є результатом спадаючої тенденції розвитку

економіки і будівельного сектору протягом тривалого часу. Тому цілком актуальним є питання удосконалення механізмів превентивного захисту та забезпечення підприємств від втрати життєздатності та подальшої самоліквідації або банкрутства, розробки такої системи управління фінансовою стійкістю, яка дозволить ефективно виявляти існуючі ризики та загрози із боку мікро- і мезо- і макросередовищ і оперативню реагувати на них.

В Митній енциклопедії термін *ИМУНИТЕТ* трактується як (англ. *immunitas*) – у Стародавньому Римі звільнення від податків і мита. На території сучасної України в перших століттях нашої ери імунітетом користувалася Тіраська громада. Місто-держава Тіра не раніше середини I ст. н. е. мала статус автономії та привілей безмитності в торгівлі з римською провінцією Мезією. На межі 130–140-х рр. рескриптами імператора Антоніна Пія (138–161) та легата провінції Нижня Мезія Антонія Гібера Тіра на додаток до своєї автономії отримала низку пільг, що торкалися порядку звільнення громадян від мита. Задля підтвердження цих привілеїв громада тіритів звернулася до Риму між 198–201 рр. та отримала позитивну відповідь імператора. Втім, легалізація цієї пільги супроводжувалася вимогою узгоджувати з намісником провінції питання прийняття іноземців до громадянства Тіри, що являло собою істотне обмеження і без того формального суверенітету полісу. Привілей безмитної торгівлі з Римом був не простим звуком: по-перше, існували жорсткі обмеження в торгівлі з Імперією варварів, що не поширювалися на тіритів, по-друге, заощадження на виплаті мита були чималими.

По аналогії із цим поняттям – «*економічний імунітет*» – система, яка складається із мережі засобів і інструментів превентивного захисту підприємства від існуючих загроз. Включає у себе підсистеми моніторингу, раннього розпізнавання внутрішніх і зовнішніх загроз, оцінювання ступеня небезпеки (ризиків), знешкодження, ухилення або нейтралізації і формування «пам'яті» про загрозу (рис. 1).

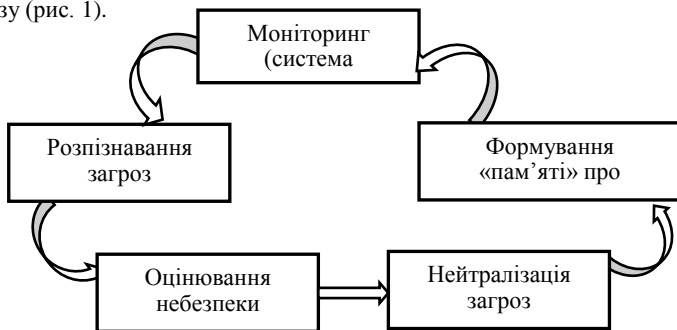

Рис. 1. Взаємодія складових економічного імунітету підприємства

Здійснення моніторингу дозволяє акумулювати необхідну для оцінювання інформацію». Головним завданням при цьому є визначення переліку індикаторів, який не повинен бути перевантаженим і одночасно повинен надавати інформацію про різні сфери діяльності підприємства.

Складністю є те, що різні наукові школи і окремі вчені притримуються різних підходів щодо формування переліку таких показників. Існує безліч рекомендацій

щодо оцінювання рівня економічної безпеки – від формування інтегрального показника [12] до системи таких показників [13].

На основі проведеного аналізу, сформуємо авторське визначення поняття «*економічний імунітет*» – економіко-управлінський інструментарій превентивного захисту підприємства від існуючих загроз, яка складається із мережі засобів, інструментів, методів і моделей та складається із підсистем моніторингу, раннього розпізнавання внутрішніх і зовнішніх загроз, оцінювання ступеня небезпеки (ризиків), знешкодження, ухилення або нейтралізації і формування «пам'яті» про загрозу, засновані на системі показників, які ризнують у залежності від стадії життєвого циклу підприємства.

Економічний імунітет постійно перебуває у пошуку загроз економічній безпеці, функціонує у межах усіх підсистем підприємства та базується на системі постійного обміну даних щодо життєдіяльності підприємства і його взаємодії із стейкхолдерами. Головне завдання економічного імунітету – захист підприємства від загроз. Головний принцип – розпізнавання внутрішніх і зовнішніх загроз, накопичення про них інформації і позбавлення, уникнення, нейтралізація та інші превентивні дії захисту від загроз на початкових етапах їх впливу.

Нова модель підготовки фахівців інженерно-економічних спеціальностей на нашу думку, повинна враховувати компетенції, необхідні на формування у працівників навичок по створенню і підтримці економічного імунітету, а саме: бути основана на розвиток навичок командної роботи в єдиному просторі інформаційної моделі для забезпечення можливості створення надійних і комфортних будинків, моделювання і прогнозування стану об'єктів в процесі експлуатації на основі надійної і економічно ефективної єдиної інформаційної моделі об'єкта. Рішенням поставлених проблем розвитку нового ринку інформаційного моделювання може бути державне регулювання розвитку ринку, що розвивається: проєктне фінансування спільних досліджень академічної спільноти і лідерів будівельної галузі реального сектора економіки з метою операційного та економічного ефективного міждисциплінарної взаємодії суміжників для виявлення і розвитку, необхідних на ринку праці компетенцій фахівців для будівельної галузі і житлово-комунального господарства в умовах впровадження технологічних і управлінських інновацій:

- вибір і аналіз необхідних компетенцій ВІМ-фахівців (менеджерів, кошторисників);
- ранжування виявлених компетенцій SWOT-аналіз і опитування експертів;
- створення дисциплін в будівельних вузах, що забезпечують знання, вміння і навички конкурентоспроможних фахівців;
- розробка навчальних посібників з новими дисциплінами з урахуванням особливостей економічної безпеки будівельного підприємства (в т.ч. впровадження теми «Економічний імунітет будівельного підприємства»);
- взаємодія вищих інженерних вузів з розробниками вітчизняних програмних продуктів кошторисної справи, управлінського та бухгалтерського обліку з метою гармонізації технічної і вартісної інформаційної моделі об'єкта вже на етапі її створення, для скорочення вартості її доопрацювання і доповнення на завершальних етапах життєвого циклу об'єкта будівництва;
- перегляд силабусів та ОПП у міру появи передових технологій, вимог ринку праці спільно з підприємствами реального сектора економіки і їх впровадження (технології енергоефективного проєктування, технології інформаційного моделювання, інтелектуальних технологій будівництва).

Висновки і перспективи подальших досліджень. З огляду на багаторічну збитковість підприємств будівельного сектору економіки і їх низький рівень фінансової стійкості, формування ефективної системи економічного імунітету є невідкладною потребою, необхідним елементом для подальшого розвитку. Економічний імунітет складається підсистем моніторингу, раннього розпізнавання внутрішніх і зовнішніх загроз, оцінювання ступеня небезпеки (ризиків), знешкодження, ухиляння або нейтралізації і формування «пам'яті» про загрозу. Його ефективність визначається здатністю в оперативному режимі накопичувати, обробляти і застосовувати інформацію про загрози діяльності підприємству, що у значному залежить від ступеня інформатизації діяльності. Останнім часом в Україні будівельні підприємства почали активно впроваджувати інформаційні технології, що знаменує початок цифровізації усіх видів діяльності, використання без паперового діловодства, проектування, будівництва. Активне впровадження цифрових технологій сприятиме подальшому формуванню і удосконаленню систем економічного імунітету, що є перспективним напрямком подальших досліджень.

Список літератури:

1. Дубінін Д.В. Методика удосконалення організаційної структури управління будівельного підприємства шляхом формування системи інформаційного забезпечення // Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин. 2014. вип. 32. С. 250–254.
2. Зельцер Р.Я., Беленкова О.Ю., Дубінін Д.В. Інноваційні моделі і методи організації, управління і економічної оцінки технологічних процесів будівельного виробництва: монографія / Р.Я. Зельцер, О.Ю. Беленкова, Д.В. Дубінін. Київ: «МП Леся», 2018. 208 с.
3. Беленкова О.Ю. Новітні інформаційні продукти як засіб удосконалення навчального процесу / О.С. Гриценко, Ю.О.Гриценко, О.Ю. Беленкова, Т.Ю. Цифра // Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин: зб. наукових праць. – вип.23. – 2011. – С.9 -13.
4. Стеценко С.П. Облікові системи різного рівня як основа забезпечення економічної безпеки / С.П. Стеценко // Інвестиції : практика та досвід. – 2013. – №22. – С. 105-107.
5. Стеценко С.П. Загальні імперативи формування мезорівня економічної безпеки/ С.П. Стеценко // Будівельне виробництво, 2017. – 63/2. – С.47-51.
6. Федосова О.В., Молодід О.О. Технологічний принцип визначення економічної безпеки будівельного підприємства // Економічний простір. 2012. №64. С. 273-280.
7. Молодід О.О. Системний підхід при економіко-математичному моделюванні економічної безпеки будівельного підприємства [Електроний ресурс] / О.О. Молодід // Ефективна економіка. 2012. № 9. Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1373>
8. Мігус І.П., Андрієнко В.М. Структура та основні елементи системи забезпечення економічної безпеки при управлінні безпекою праці на будівельних підприємствах // Бізнес-Інформ. 2014. № 10. С. 213-219.
9. Фісуненко П.А., Лаже М.В. Особливості забезпечення економічної безпеки будівельних підприємств // Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин. К.: КНУБА, 2015. Вип. 33. С. 156-164.

10. Пушкар Т.А. Особливості економічної безпеки підприємств будівельної галузі / Т.А. Пушкар, К.С. Дяченко // Проблеми і перспективи розвитку підприємництва. – 2013. – № 2. – С. 134–139.

11. Черевко О.В., Дмитренко В.І. Особливості функціонування системи економічної безпеки будівельних підприємств. Інвестиції: практика та досвід. 2015. № 12. С. 49–51.

12. Бланк И.А. Финансовый менеджмент: учебный курс [Текст] / И.А. Бланк. – 2-е изд., пре раб. и доп. – К. : Эльга, Ника-Центр, 2004. – 656 с.

13. Bielienkova O.Yu. & Antropov Yu.V. (2013) The prediction model of economic stability (based on small construction enterprises of Ukraine) European Applied Sciences, November-December, 2013, 8 – Stuttgart, Germany – pp. 161-163.

References

1. Dubinin, D.V. (2014) Metodyka udoskonalennia orhanizatsiinoi struktury upravlinnia budivelnoho pidpriemstva shliakhom formuvannia systemy informatsiinoho zabezpechennia. *Shliakhy pidvyshchennia efektyvnosti budivnytstva v umovakh formuvannia rynkovykh vidnosyn*. vyp. 32. S.250 – 254.

2. Zeltser, R.Ia., Bielienkova, O.Iu., Dubinin, D.V. (2018) Innovatsiini modeli i metody orhanizatsii, upravlinnia i ekonomichnoi otsinky tekhnolohichnykh protsesiv budivelnoho vyrobnytstva: monohrafiia Kyiv: «MP Lesia», 208 s.

3. Hrytsenko, O., Hrytsenko, Yu., Bielienkova, O., Tsyfra, T. (2011) Novitni informatsiini produkty yak zasib udoskonalennia navchalnoho protsesu. *Shliakhy pidvyshchennia efektyvnosti budivnytstva v umovakh formuvannia rynkovykh vidnosyn.*: Vyp.23. Pp. 9 -13.

4. Stetsenko, S.P. (2013) Oblikovi systemy riznoho rivnia yak osnova zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky. *Investytsii: praktyka ta dosvid*. No 22. Pp. 105-107.

5. Stetsenko, S.P. (2017) Zahalni imperatyvy formuvannia mezorivnia ekonomichnoi bezpeky. *Budivelne vyrobnytstvo*, № 63/2. Pp. 47-51.

6. Fedosova, O.V., Molodid, O.O. (2012) Tekhnolohichni pryntsyp vyznachennia ekonomichnoi bezpeky budivelnoho pidpriemstva. *Ekonomichniy prostir*. № 64. Pp. 273-280.

7. Molodid, O.O. (2012) Systemnyi pidkhid pry ekonomiko-matematychnomu modeliuvani ekonomichnoi bezpeky budivelnoho pidpriemstva [Elektronnyi resurs] / *Efektyvna ekonomika*. № 9. Rezhym dostupu: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1373>

8. Mihus, I.P., Andriienko, V.M. (2014) Struktura ta osnovni elementy systemy zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky pry upravlinni bezpekoiu pratsi na budivelnykh pidpriemstvakh. *Biznes-Inform*. № 10. Pp. 213-219.

9. Fisunen, P.A., Lazhe, M.V. (2015) Osoblyvosti zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky budivelnykh pidpriemstv. *Shliakhy pidvyshchennia efektyvnosti budivnytstva v umovakh formuvannia rynkovykh vidnosyn*. Vyp. 33. Pp. 156-164.

10. Pushkar, T.A., Diachenko, K.S. (2013) Osoblyvosti ekonomichnoi bezpeky pidpriemstv budivelnoi haluzi. *Problemy i perspektyvy rozvytku pidpriemnytstva*. № 2. Pp. 134-139.

11. Cherevko, O.V., Dmytrenko, V.I. (2015) Osoblyvosti funktsionuvannia systemy ekonomichnoi bezpeky budivelnykh pidpriemstv. *Investytsii: praktyka ta dosvid*. № 12. Pp. 49–51.

12. Blank, Y.A. (2012) Fynansovii menedzhment: uchebnyi kurs. 2-e yzd., pre rab. y dop. K.: Элга, Nyka-Tsentr. 656 s.

12. Bielienskova, O.Yu. & Antropov, Yu.V. (2013) The prediction model of economic stability (based on small construction enterprises of Ukraine) European Applied Sciences, November-December, 2013, 8. Stuttgart, Germany, pp. 161-163.

Т.Ю. Цифра, Н.В. Болила, Е.А. Молодод

Теоретические основы формирования экономического иммунитета строительных компаний

Рассматриваются особенности формирования экономического иммунитета строительных предприятий. Предложено для усовершенствования механизмов превентивной защиты и обеспечения безопасности предприятий от потери жизнеспособности и последующей самоликвидации или банкротства систему, которая позволяет эффективно выявлять существующие риски и угрозы со стороны микро- и мезо и макросреды и оперативно реагировать на них средствами предупреждения с помощью «экономического иммунитета». Предложена новая дефиниция «экономический иммунитет» предприятия, который включает в себя подсистемы мониторинга, раннего распознавания внутренних и внешних угроз, оценки степени опасности (рисков), обезвреживания, уклонение или нейтрализации и формирование «памяти» об угрозе через систему индикаторов. Выявлены основные прямые и косвенные признаки ухудшения экономического иммунитета предприятия.

Ключевые слова: *экономическая безопасность, экономический иммунитет, мониторинг, угрозы, механизм, строительное предприятие.*

T. Tsyfra, N. Bolila, O. Molodid

Theoretical basis of formation of economic immunity of construction companies

The article deals with the features of the formation of economic immunity of construction enterprises. It is proposed to improve the mechanisms of preventive protection and ensure the safety of enterprises from loss of viability and subsequent self-liquidation or bankruptcy a system that allows you to effectively identify existing risks and threats from the micro-, meso and macroenvironment and promptly respond to them by means of prevention using "economic immunity". A new definition of "economic immunity" of an enterprise has been proposed, which includes subsystems for monitoring, early recognition of internal and external threats, assessment of the degree of danger (risks), neutralization, evasion or neutralization and the formation of a "memory" of the threat through a system of indicators. The main direct and indirect signs of deterioration of the economic immunity of the enterprise are revealed.

Key words: *economic security, economic immunity, monitoring, threats, mechanism, construction company.*

Посилання на статтю:

АРА: Tsyfra, T., Bolila, N. and Molodid, O. (2018) Theoretical basis of formation of economic immunity of construction companies. *Shliakhy pidvyshchennia efektyvnosti budivnytstva v umovakh formuvannia rynkovykh vidnosyn*, 38, 276 – 282.

ДСТУ Цифра Т.Ю. Теоретичні основи формування економічного імунітету будівельних підприємств [Текст] / Т.Ю. Цифра, Н.В. Болила, О.О. Молодід // Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин. – 2018. – № 38. – С. 276–282.